

TILLVÄXTRAPPORT
FÖR IDÉBUREN VÅRD
OCH SOCIAL OMSORG

Kerstin Eriksson
Näringspolitiskt ansvarig
Oktober 2012

Tillväxtrapport för idéburen vård och social omsorg

Famna presenterar med denna rapport tillväxtsiffror för fjärde året i rad. Den första rapporten speglade i huvudsak ökning av intäkter och förändring av antal anställda under åren 2003-2008. År 2010 och 2011 togs en tillväxtrapport fram som var baserad på medlemmarnas årsredovisningar samt en enkät om tillväxthinder och prognoser framåt.

Frågor om öppenhet och transparens är högaktuella. Denna rapport är en del av Famnas strävanden att öka både kunskap och öppenhet om de organisationer och företag som verkar inom idéburen vård och social omsorg.

Rapporten baseras på två informationskällor; medlemmarnas årsredovisningar för år 2011 och en enkät som skickades ut till medlemmarna våren 2012. Från årsredovisningarna har uppgifter hämtats om ekonomiskt utfall och medelantal anställda. Årsredovisningarna har också legat till grund för en analys av intäkterna och medlemmarnas. Den utskickade enkäten var inriktad på tillväxt och utveckling samt innehöll frågor om drifts- och ägarformer, finansiering och vinstdisposition. Uppgifterna från årsredovisningarna är hämtade från samtliga medlemsorganisationer och enkäten besvarades av 43 av totalt 45 medlemsorganisationer.

Famna

Famna startade 2004 genom att sju idéburna organisationer tog ett gemensamt initiativ till att bilda en intresseorganisation för idéburen vård och social omsorg (se www.famna.org för mer information). Initialt finansierades verksamheten genom bidrag från dessa sju organisationer. 2007 utökades möjligheterna att bedriva intressepolitik för idéburen vård och omsorg genom att Famna fick statsbidrag från regeringen. Idag finansieras Famna av medlemsavgifter, statsbidrag och olika projektbidrag.

Famna hade 45 medlemmar vid utgången av 2011 med en sammanlagd omsättning på 3 661 mkr. I årsredovisningarna fanns jämförelsestörande poster avseende försäljning av fastigheter på 69 mkr kronor. Omsättning 2011 utan jämförelsestörande poster var 3 592 mkr.

Behovet av statistik som mäter vård och omsorg, producerad av idéburna non-profit-organisationer, är stort. Det finns ingen statistik som kan visa hur stor del av idéburen vård och omsorg i Sverige som Famnas medlemmar utgör.

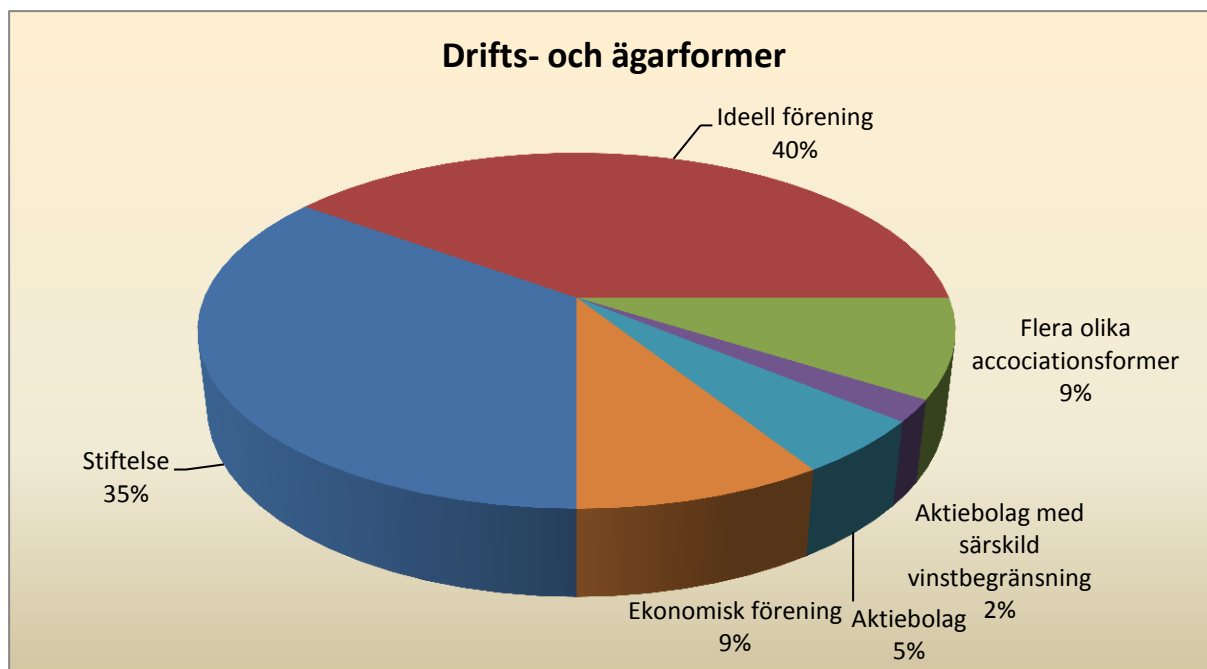

Sammanfattning av rapporten

- Famna hade 45 medlemsorganisationer vid rapportens framtagande.
- Sammanlagd omsättning 2011 var 3 661 mkr. I årsredovisningarna fanns jämförelsestörande poster avseende fastighetsförsäljningar på 69 mkr kronor. Omsättning utan dessa poster var 3 592 mkr.
- Den sammanlagda ökningen av omsättningen 2011 var 6,2 % år 2011. Motsvarande siffra var 3 % 2010.
- De flesta verksamheter drivs som ideell förening, följt av stiftelser. Samtliga aktiebolag är icke vinstutdelande men den särskilda associationsformen aktiebolag med särskild vinstbegränsning används mycket sparsamt.
- Genomsnittlig soliditet 2011-12-31 för Famnas medlemmar var 53 %.
- 2011 hade Famnas medlemsorganisationer ett samlat överskott på 166 mkr. Detta inkluderar fastighetsförsäljningar på 69 mkr. Samlat överskott utan dessa försäljningar var 97 mkr. En ökning med 29 mkr jämfört med 2010.
- 91 % av intäkterna kommer från de tjänster som medlemmarna producerar. Gåvor, bidrag och övrigt utgör endast en mindre men ändå viktig andel av intäkterna.
- Offentlig finansiering sker till stor del genom ramavtal.
- 63 % av medlemmarna har som mål att generera överskott.
- Samtliga medlemmar återinvesterar överskotten i verksamheten.
- Heltidstjänster på årsbasis var 4 910 personer år 2011. För andra året i rad minskar antal anställda inom organisationerna.
- Fast anställning är den anställningsform som i huvudsak används vid nyanställningar.
- Medlemmarnas långsiktiga planer pekar på fortsatt expansion både inom befintliga och nya verksamhetsområden.
- Det främsta interna hindret för tillväxt är bristande ekonomiska förutsättningar vilket leder till bristande stabilitet och förutsägbarhet.
- Externa hinder är framförallt brist på extern finansiering och upphandlingar.
- Upphandlingar är ett av de allra största hindren för tillväxt. 50 % av Famnas medlemmar anger som hinder att kraven i anbudsförfrågan inte stämmer överens med den verksamhet som bedrivs. Kraven i anbudsförfrågan förmår inte ta tillvara den kvalitet som erbjuds.

Drifts- och ägarformer

Drifts- och ägarformer för Famnas medlemsorganisationer beskrivs i nedanstående diagram.

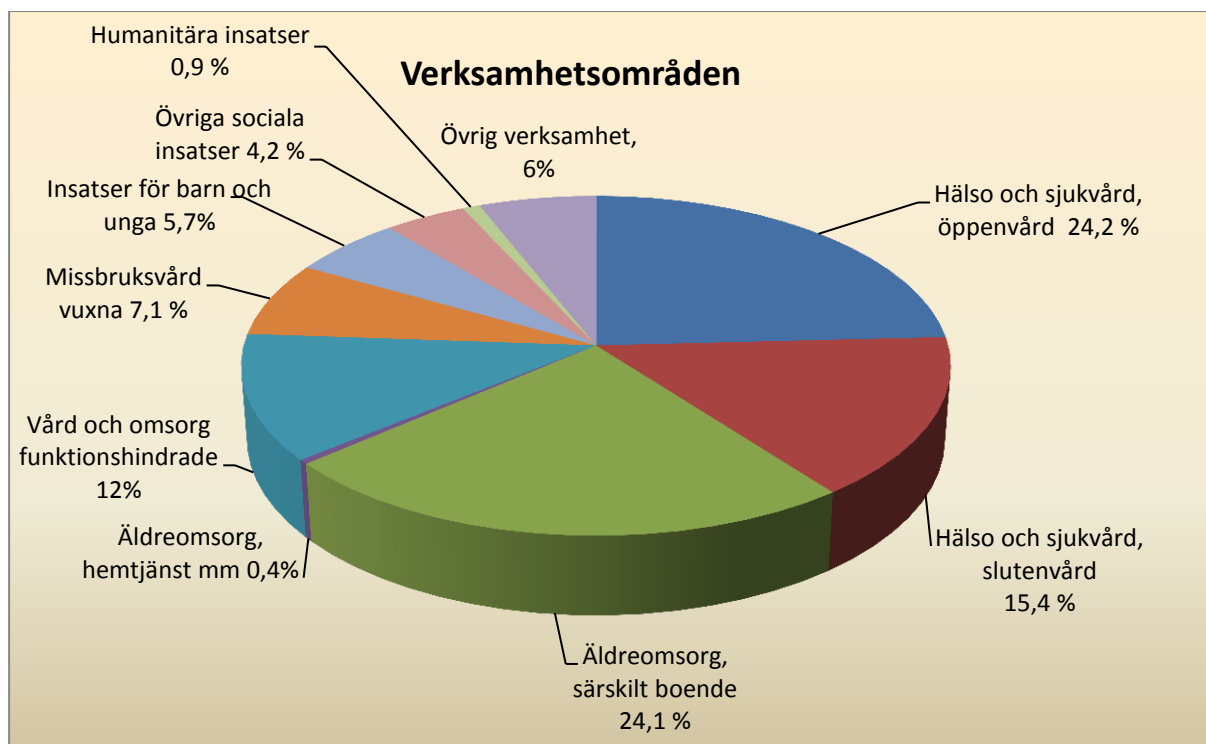

De flesta verksamheter drivs som ideell förening följt av stiftelser. Samtliga aktiebolag är icke vinstutdelande men den särskilda associationsformen aktiebolag med särskild vinstbegränsning används mycket sparsamt. Några medlemsorganisationer driver verksamhet i flera associationsformer.

Av de 10 största medlemsorganisationerna är sex stiftelser, tre ideella föreningar och en har blandad form. Av de 10 minsta medlemsorganisationerna drivs fem som ideella föreningar, tre är stiftelser, en ekonomisk förening och en har blandad form.

Verksamhetsområden

Famnas medlemmar verkar inom områdena hälso- och sjukvård och social omsorg. Till detta kommer en del kringverksamhet som restaurangförsäljning och fastighetsuthyrning. I enkäten till medlemmarna ställdes frågan inom vilka områden man bedriver verksamhet och i vilken omfattning: Uppdelningen motsvarar SCB:s SNI-koder för verksamheter inom vård och omsorg, med tillägg för övrig verksamhet. Fördelningen beskrivs i nedanstående diagram.

Många medlemmar beskrev sin verksamhet som diversifierad, där verksamhet bedrivs inom flera olika områden.

- 56 % var verksamma inom ett område
- 11 % var verksamma inom två områden
- 33% var verksamma inom tre eller flera områden

Omsättning och tillväxt

Den sammanlagda omsättningen för Famnas medlemmar under 2011 var 3 661 mkr. I beloppet finns jämförelsestörande poster på 69 mkr vilka härrör sig från fastighetsförsäljningar. För att få en rättvisande bild av verksamheternas omsättningsökning bortser vi från dessa poster och får en sammanlagd omsättning på 3 592 mkr. Den sammanlagda ökningen av medlemmarnas omsättning för 2011 är då 6,2 %. Motsvarande siffror för 2010 var 3 % och för 2009 11 %.

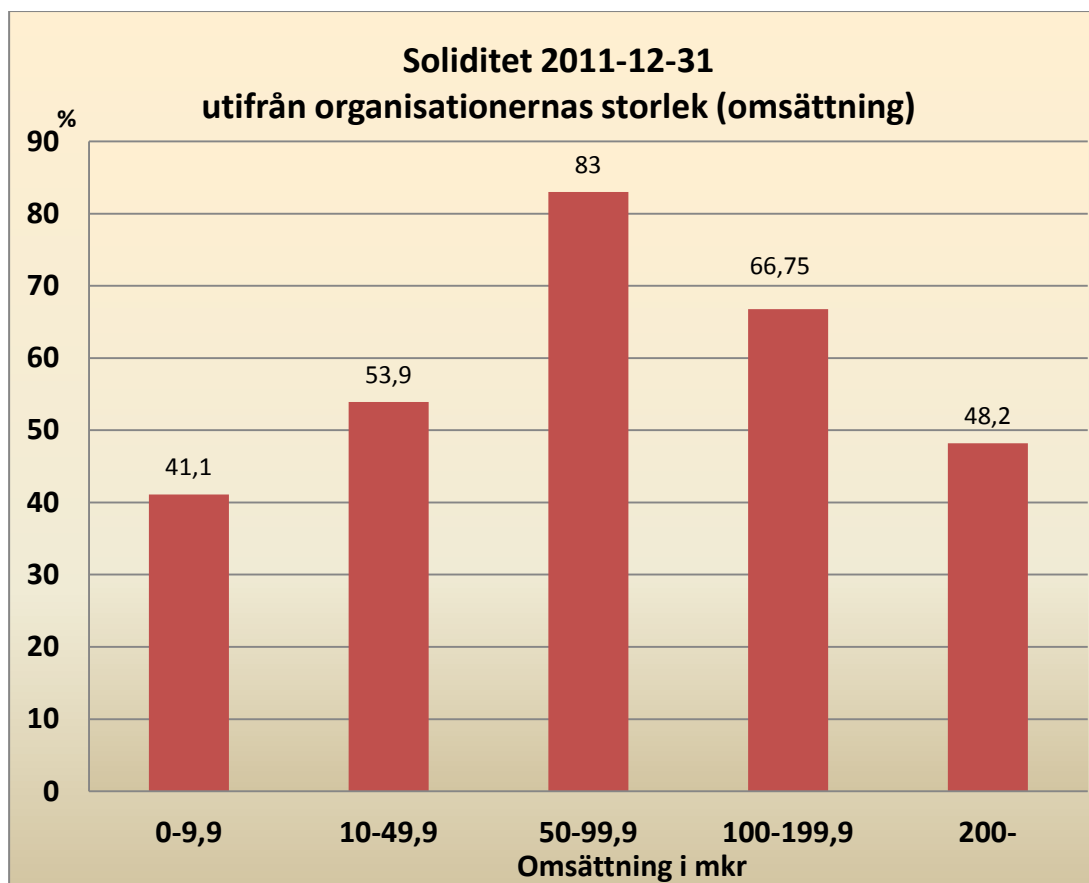
Soliditet

För att mäta soliditet har nyckeltalet Eget kapital/Totalt kapital använts. Nyckeltalet visar hur stor andel av tillgångarna som är finansierade med eget kapital. De tillgångar som inte är finansierade med eget kapital finansieras med lån eller annat främmande kapital. Soliditet mäter ett företags styrka och långsiktiga betalningsförmåga. För att få en rättvisande bild av räckvidden ända inte med ett statistiskt mått av denna typ. Soliditet behöver ses över tid för att på så sätt följa utvecklingen. För att mäta ett företags styrka måste soliditeten också ställas i relation till företagets resultatmässiga utveckling och dess intjänandeförmåga.

Vad som är en bra soliditet varierar mellan olika branscher och beror på graden av risk i verksamheten. Ett fastighetsbolag kan exempelvis nöja sig med en låg soliditet medan ett tjänsteföretag kanske behöver 60-70% soliditet. Det har också stor betydelse om ett företag äger sina fastigheter eller om man hyr då det sannlikt blir en större skuldsättning om man äger sin lokal. Ett företag som äger sina fastigheter kan med andra ord uppvisa en betydligt lägre soliditet. Annat som också påverkar soliditetsmättet är så kallad dold soliditet, då tillgångar som exempelvis fastigheter har ett lågt värde i balansräkningen.

Med dessa förklaranden och förbehåll presenterar vi ändå Famnas medlemmars genomsnittliga soliditet 2011-12-31, totalt och uppdelat på organisationernas storlek. Siffror som vi får anledning att följa i ett längre perspektiv.

Genomsnittlig soliditet för alla Famnas medlemmar var 2011-12-31, 53 %.

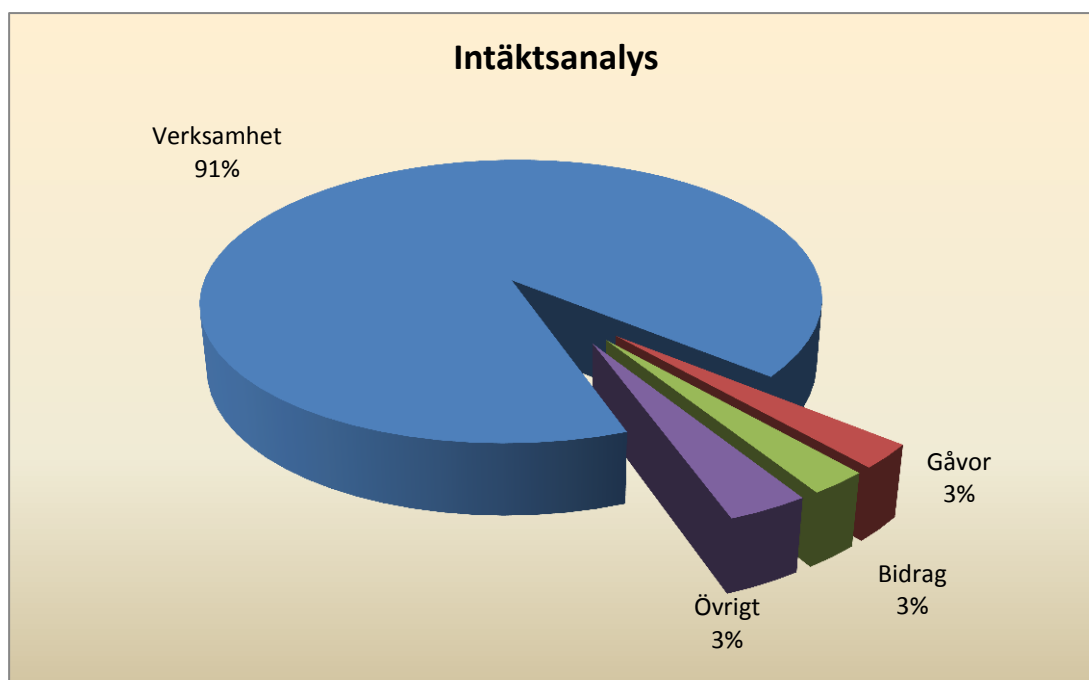
Resultat

År 2011 hade Famnas medlemsorganisationer ett samlat överskott på 166 mkr. Detta inkluderar fastighetsförsäljningar på 69 mkr. Samlat överskott utan dessa försäljningar var 97 mkr. En ökning med 29 mkr jämfört med 2010. Det samlade överskottet var fördelat så att 18 medlemmar redovisade ett underskott på sammanlagt 104 mkr och 27 medlemmar redovisade ett samlat överskott på 201 mkr.

Med några års perspektiv kan vi konstatera att 2008 och 2009 var svåra för flera av Famnas medlemmar. År 2008 var det samlade resultatet ett underskott på 204 mkr. Finanskris, värdeförsämring av kapital och strukturförändringar var då de främsta orsakerna till underskotten. För år 2009 såg siffrorna bättre ut och det samlade resultatet hade förbättrats till ett överskott på 63 mkr. År 2010 hade Famnas medlemsorganisationer ett samlat överskott på 708 mkr. Detta inkluderade fastighetsförsäljningar på 640 mkr. Samlat överskott utan dessa försäljningar var 68 mkr.

Intäktsanalys

Vilken typ av intäkter har medlemmarna? Årsredovisningarna ger inte en fullständig bild av detta, men utifrån de uppgifter som finns angivna är 91 % verksamhetsintäkter, dvs. intäkter från de tjänster som produceras. Gåvor utgör 3 %, bidrag 3 % och övrigt som bland annat avser försäljning, utgör 3 %. Även här är de jämförelsestörande posterna borträknade.

Finansiering från stat, landsting och kommun - offentlig finansiering

Årets enkät innehöll för första gången frågor om vilken typ av finansiering som medlemmarna har från stat, landsting och kommun. Fördelningen gäller i huvudsak det som betecknas som verksamhet och bidrag i intäktsanalysen, dvs. 94 % av total omsättning.

Uppställningen nedan visar att finansiering genom ramavtal är den viktigaste finansieringskällan. 27 medlemsorganisationer har ramavtal vilka står för 43 % av den totala offentliga finansieringen. 12 medlemmar har entreprenadavtal vilka utgör en knapp tredjedel av finansieringen från det offentliga. 17 organisationer finns med i någon form av valfrihetssystem och får ersättning därifrån, totalt 18 % av total omsättning. 11 organisationer

får bidrag och åtta organisationer får ersättning för någon form av projekt. Intressant är också det som rubriceras annat. 12 organisationer har noterat att de har någon annan form av finansiering, till största del är detta direktavtal.

Finansiering från stat, landsting och kommun – offentlig finansiering		
	<u>antal organisationer</u>	<u>% av omsättning</u>
Ramavtal	27	43
Entreprenadavtal	12	29
Valfrihetssystem	17	18
Bidrag	11	4
Projekt	8	1
Annat	12	5

Verksamhetens överskott

Över tid skapas både överskott och underskott i verksamheten. Många efterfrågar mer kunskap om hur överskotten inom idéburen vård och omsorg hanteras. Enkäten innehöll därför frågor om detta.

En fråga gällde om det var ett mål att generera ett överskott. 63 % svarade ja, att det var ett mål medan 37 % svarade nej. En annan fråga var om det fanns en långsiktig plan för hur överskotten ska hanteras. Där svarade 74 % ja och 26 % nej att det inte fanns någon sådan plan, utöver återinvestering i verksamheten.

På frågan vad överskotten används till svarar samtliga att de återinvesteras i verksamheten för att används till bland annat följande:

- Verksamhetsutveckling, kvalitet och omfattning
- Täcka kommande eller förutvarande underskott
- Stärka balansräkningen
- Utbyggnad av infrastruktur
- Främja medarbetarnas utveckling och arbetsmiljö
- Klara omstrukturering eller eventuell avveckling av verksamhet
- Kompetenshöjning
- Möjlighet till anställning av extrapersonal
- Täcka underskott inom vissa verksamheter
- Underhåll av fastigheter och utrustning
- Bidrag till forskning

Verksamhetsutveckling 2011

Verksamhetsuppföljningen i enkäten visar på tillväxt hos Famnas medlemmar. För 2011 svarade 48 % av medlemmarna att de hade utökat inom befintliga verksamhetsområden och 24 % svarade att de hade utökat inom nya verksamhetsområden. Detta följer väl de långsiktiga planer som organisationerna presenterat i sina svar på tidigare enkäter. Samtidigt har 21 % av medlemmarna lagt ner någon verksamhet under 2011. Detta är en högre andel än vad som fanns i de långsiktiga planerna.

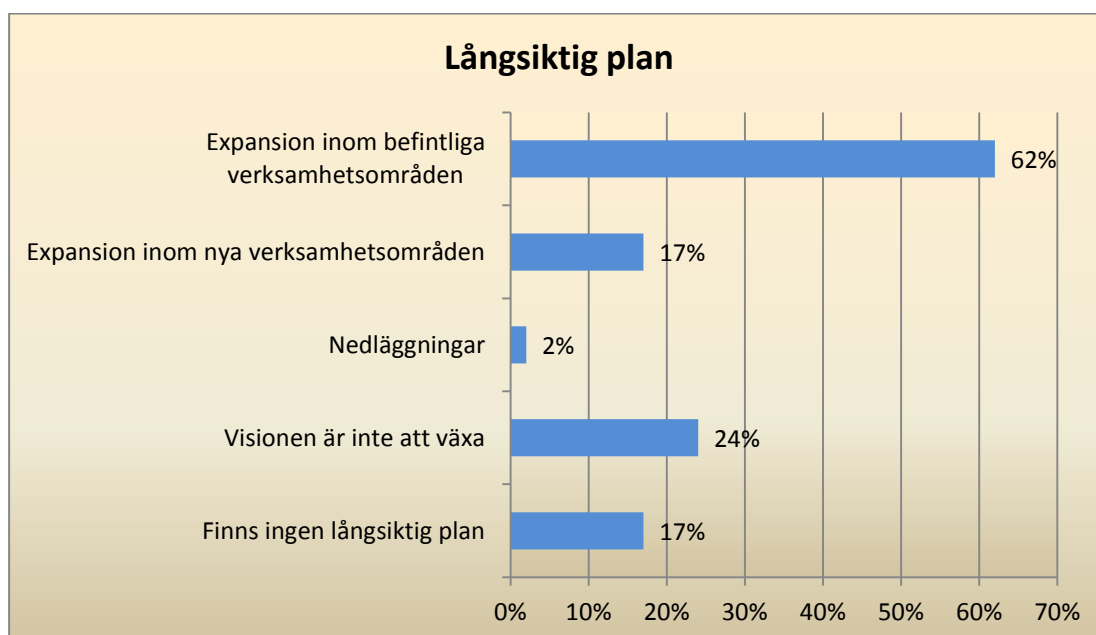
Famna ställde också frågan om vilka verksamhetsområden som haft den största respektive den lägsta tillväxten under 2011. Här finns inga entydiga svar. Inga verksamhetsområden hade anmärkningsvärt hög tillväxt och inget område hade särskilt låg tillväxt. En organisation kunde ha den största tillväxten inom ett område där en annan organisation haft den lägsta tillväxten. För att få svar då denna fråga krävs en mer djupgående undersökning.

Prognos för verksamhetsutveckling 2012

Prognosen för 2012 liknar utvecklingen 2011, 43 % planerar att utöka inom befintliga verksamhetsområden och 26 % planerar att utöka inom nya verksamhetsområden.

Långsiktig plan

För tredje året i rad svarar en stor andel av medlemmarna att den långsiktiga planen är att expandera inom befintliga verksamhetsområden. Expansion inom nya verksamhetsområden får en något lägre andel detta år jämfört med tidigare år. Övriga svar överensstämmer i huvudsak med tidigare år.

Eftersom det går att välja fler än en kryssruta kan procentsatsen överstiga 100 %

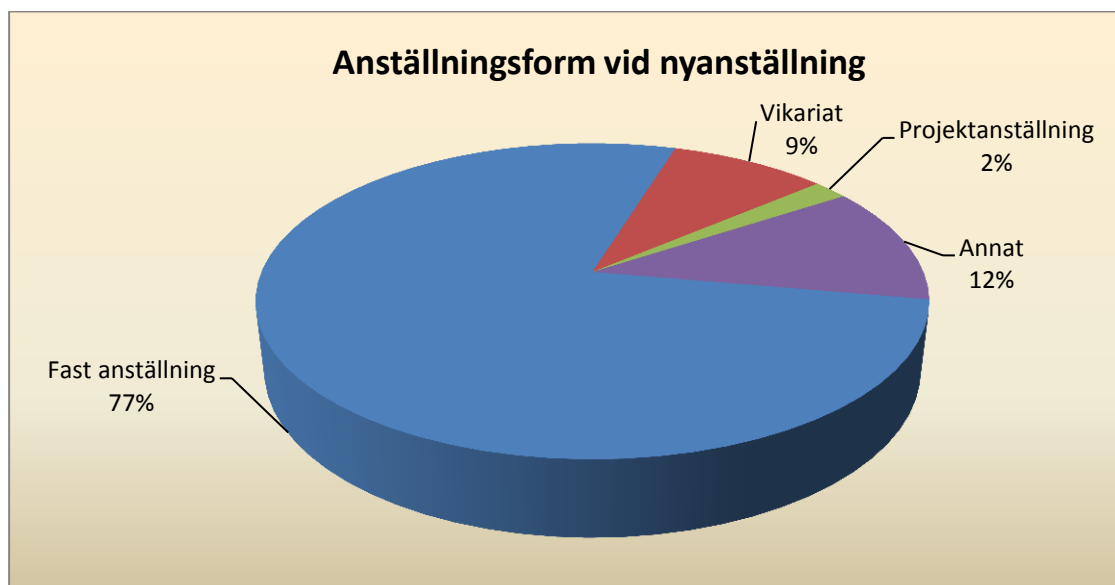
Anställda

Heltidstjänster på årsbasis var 4 910 personer år 2011. För andra året i rad minskar antal anställda inom organisationerna. Jämfört med föregående år har antalet anställda 2011 totalt sett minskat med 1,7 %. 2010 var motsvarande minskning 1,5 %.

För 2012 anger 48 % av medlemmarna att de förväntar sig oförändrat antal anställda, 35 % ser en ökning medan 17 % ser att de kommer att minska antalet anställda.

Anställningsform vid nyanställningar

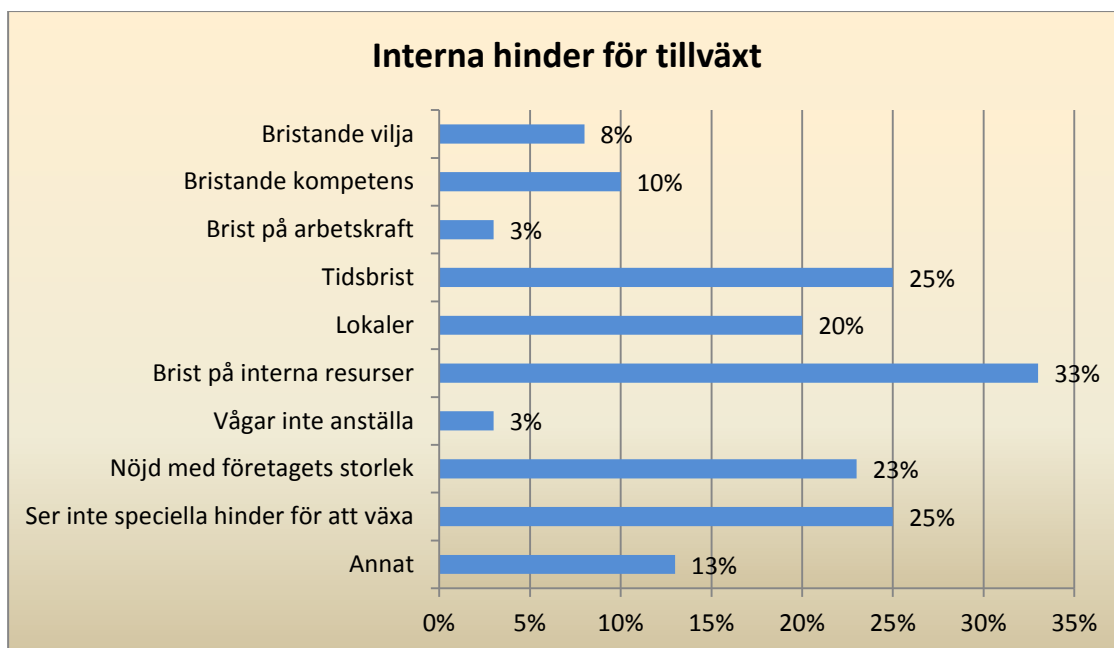
Hela 77 % anger att fast anställning är den anställningsform som i huvudsak används vid nyanställningar.

Hinder för tillväxt

Interna hinder

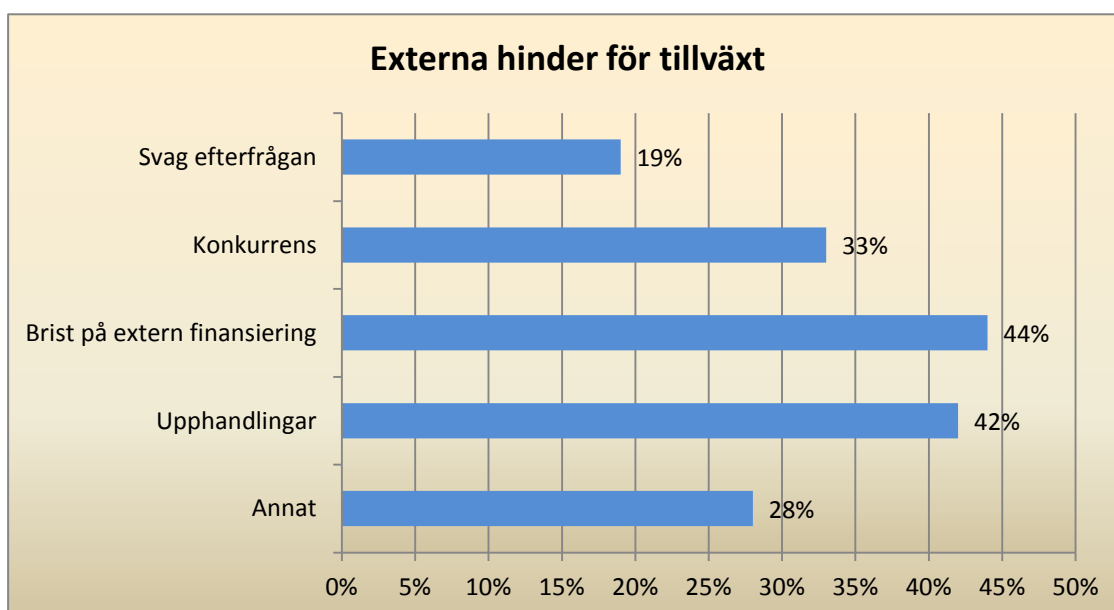
Brist på interna resurser avser i huvudsak ekonomiska förutsättningar. För tredje året i rad är detta det största interna hindret för tillväxt. Tidsbrist och lokaler är två nya kategorier som har tagits med utifrån en del kommentarer som inkommit på tidigare års enkäter. Svaren här visar klart att båda dessa kategorier är stora hinder för tillväxt. Övriga svar överensstämmer i stora drag med tidigare års rapporter.

Eftersom det går att välja fler än en kryssruta kan procentsatsen överstiga 100 %

Externa hinder

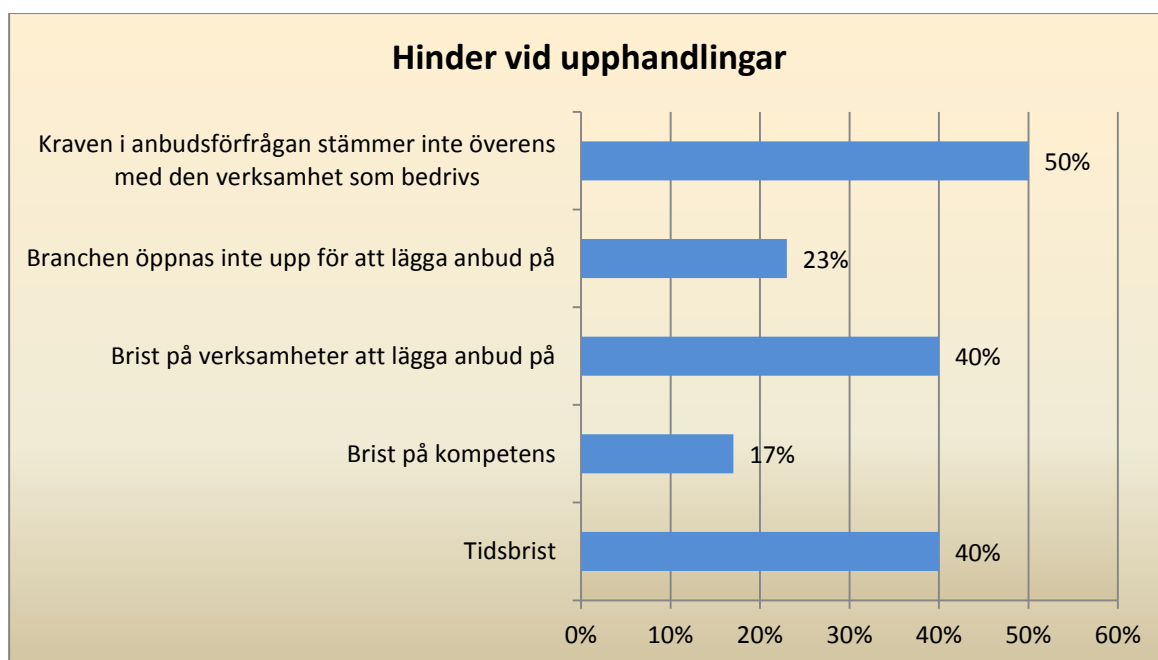
Brist på extern finansiering samt upphandlingar är fortsatt de två största externa hindren för tillväxt. Efterfrågan ser något bättre ut än tidigare år. Konkurrens är fortsatt ett stort externt hinder men har backat något sedan förra årets enkätsvar. Kategorin annat har ökat markant och där återfinns bland annat externa hinder som orealistiska krav från beställare, frånvaro av LOV, myndighetskrav, ersättningsnivåerna är för låga för att kunna bedriva kvalitativ vård.

Eftersom det går att välja fler än en kryssruta kan procentsatsen överstiga 100 %

Upphandlingar

Upphandlingar är ett av de allra största hindren för tillväxt. För att få en bättre bild av svårigheterna ställdes några följdfrågor om upphandlingar. 50 % av Famnas medlemmar anger som ett hinder att kraven i anbudsfrågan inte stämmer överens med den verksamhet som bedrivs. Kraven i anbudsfrågan förmår inte att ta tillvara den kvalitet som erbjuds. Verksamheterna arbetar också ofta utifrån en helhetssyn som får till uttryck en sammanhållen vård vilken sällan återfinns i förfrågningsunderlag.

Eftersom det går att välja fler än en kryssruta kan procentsatsen överstiga 100 %

Andra kommentarer från medlemmarna gällande upphandlingar:

- Det borde ställas krav som möjliggör för en mångfald av leverantörer
- Det borde finnas krav att viss % måste vara idéburna
- Mer sociala krav i upphandlingar
- Priset viktas ofta väldigt högt
- Vi får konkurrera med stora bolag som har helt andra ekonomiska resurser
- Ramavtal är ett bekymmer då de inte garanterar några placeringar
- Priserna är ett problem, vi har stött på dumpade priser
- Kommunernas egen påhittighet när det gäller särskilda krav kan vara ett hinder

Vid uppföljningen av medlemmarnas upphandlingar 2011 konstaterar vi att hälften av medlemmarna har deltagit i någon upphandling under året. 40 % har vunnit någon upphandling inom befintlig verksamhet och endast 5 % har vunnit avtal inom någon ny verksamhet.

Slutord

Underlaget till denna rapport är hämtat från Famnas medlemsorganisationer som alla är idéburna icke vinstutdelande utförare av tjänster inom vård och social omsorg. Initiativet att ge ut en årlig tillväxtrapport kommer utifrån det stora behovet av mer kunskap om idéburna organisationers utveckling och förutsättningar för tillväxt. Kunskap som inte går att finna i befintlig nationell statistik.

Famnas tillväxtrapporter visar att medlemsorganisationerna växer stabilt över tid och har höga tillväxtambitioner men andelen idéburen vård och social omsorg behöver växa mer för att få till stånd en bättre balans inom produktionen av välfärdstjänster i Sverige.

Idéburen vård och omsorg kännetecknas av brukarnära verksamhet vilket ofta leder till innovativa lösningar, något som särskilt uppmärksammats inom EU där idéburen vård och omsorg har en stark plattform. Många länder inom EU har en betydligt större andel idéburen vård och omsorg än Sverige har.

Rapporten visar att upphandlingar kvarstår som ett stort hinder. Anmärkningsvärt är att 50 % av medlemmarna anger som hinder att kraven i anbudsförfrågan inte stämmer överens med den verksamhet de bedriver. Kraven i anbudsförfrågan förmår inte ta tillvara den kvalitet som erbjuds. Idéburna organisationer bedriver i många fall vård och omsorg som är utformad utifrån de behov som uppmärksammats, vilket gett upphov till innovativa metoder och modeller ofta med en sammanhållen vårdkedja. Det är angeläget att hitta lösningar så att idéburna organisationer finns med och är konkurrenskraftiga utan att mervärde och innovationsförmåga hämmas. Här krävs mer kunskap som sedan kan ligga till grund för riktade insatser. En fördjupad analys av upphandlingar hos Famnas medlemsorganisationer kommer under hösten i en separat rapport.

Utifrån den debatt som pågår om vinster i vården ställde vi frågor till Famnas medlemmar om hur de hanterar överskott i verksamheten. Svaren visar att en klar majoritet av Famnas medlemmar har som mål att generera ett överskott. Samtliga medlemmar återinvesterar överskottet i verksamheten. Överskotten används bland annat till verksamhetsutveckling, omfattning och kvalitet, underhåll av fastigheter och utrustning och bidrag till forskning.

Det finns ett allmänt politiskt intresse för att idéburen vård och omsorg ska växa. Där idéburen vård bedrivs finns också en stabil efterfrågan från allmänheten. Det finns förtroende för organisationernas förmåga att bedriva god kvalitativ vård men för att få till stånd en starkare tillväxt krävs riktade näringspolitiska insatser. 2012 års tillväxtrapport tar upp fler områden än tidigare rapporter och är tänkt att ge större klarhet i idéburna organisationers situation och förutsättningar.

Stockholm i oktober 2012

Kerstin Eriksson